

Ministerstwo Sprawiedliwości

Podsekretarz Stanu
Maria Ejchart

BK-VII.0520.58.2024
Warszawa, 05 marca 2024 r.

Pan
Szymon Hołownia
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Marszałku,

w odpowiedzi na interpelację Pana Posła Przemysława Wiplera nr 1419 złożoną do Ministra Sprawiedliwości w sprawie procedury przymusowego karmienia osadzonych odmawiających przyjmowania pożywienia w jednostkach penitencjarnych, uprzejmie informuję.

Na wstępie uprzejmie informuję, że Kierownictwo Ministerstwa Sprawiedliwości z należytą uwagą podchodzi do ustawowego obowiązku, nałożonego na Służbę Więzienną, dotyczącego podejmowania odpowiednich działań celem zapewnienia skazanym bezpieczeństwa osobistego w czasie odbywania kary oraz zapewnienia im bezpłatnych świadczeń zdrowotnych, leków i artykułów sanitarnych. Oczywistym jest, że wszystkie działania podejmowane wobec osób pozbawionych wolności powinny w praktyce odpowiadać naczelnej zasadzie postępowania karnego wykonawczego, jaką jest zasada humanitaryzmu.

Należy zauważyć, że ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. z 2023 r. poz. 127) w art. 118 przewiduje, że w wypadku, gdy wykonywanie kary pozbawienia wolności może zagrażać życiu skazanego lub spowodować dla jego zdrowia poważne niebezpieczeństwo, dyrektor zakładu karnego, na wniosek lekarza, niezwłocznie powiadamia o tym sędziego penitencjarnego. W wypadku, gdy życiu skazanego grozi poważne niebezpieczeństwo, stwierdzone co najmniej przez dwóch lekarzy, można dokonać koniecznego zabiegu lekarskiego, nie wyłączając chirurgicznego, nawet mimo sprzeciwu skazanego. Ustawodawca przewidział przy tym sądową kontrolę wydanych decyzji, albowiem w wypadku sprzeciwu skazanego o dokonaniu zabiegu orzeka sąd penitencjarny postanowieniem, na które przysługuje zażalenie.

Jak słusznie podnosi się w doktrynie, wprowadzona regulacja wskazuje na prymat wartości w postaci bezpieczeństwa osobistego skazanego nad jego prawem do poszanowania prywatności (*J. Lachowski (red.), Kodeks karny wykonawczy. Komentarz. Wyd. 5, Warszawa 2023*). Co istotne, na możliwość stosowania tego rodzaju rozwiązań zwrócił uwagę Europejski Trybunał Praw Człowieka, który w wyroku z dnia 26 marca 2013 r. (*Rappaz v. Szwajcaria*, skarga nr 73175/10) orzekł, że przymusowe karmienie więźnia

ogłaszającego strajk głodowy w celu wymuszenia zmian legislacyjnych nie stanowi naruszenia art. 8 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. W przywołanym wyroku wskazano, że państwo posiada obowiązek podejmowania środków koniecznych dla ochrony osób podlegających jego jurysdykcji. Obowiązek ten oznacza również konieczność ochrony osób, które znajdują się w szczególnie delikatnej sytuacji, takich jak więźniowie, przed działaniami, w drodze których sami mogą narazić swe życie na niebezpieczeństwo. Niezbędnym jest jednak, aby wprowadzane ograniczenie – podobnie jak to jest w aktualnie obowiązującym Kodeksie karnym wykonawczym – miało swoje podłoże ustawowe i było uzasadnione obiektywnymi okolicznościami sprawy.

Obnosząc się do przywołanego w interpelacji Pana Posła wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 11 lipca 2006 r. (Wielka Izba) w sprawie *Jalloh przeciwko Niemcom*, skarga 54810/00, należy podkreślić, że sprawa ta nie dotyczy przymusowego karmienia, ale zastosowania określonej procedury medycznej w celu uzyskania dowodu popełnienia przestępstwa, którym w tym przypadku był handel narkotykami. Skarżącemu nie podano żadnej substancji odżywczej, ale silny środek wymiotny, a dodatkowo wstrzyknięto mu kolejny środek wymiotny w sytuacji, gdy ten sam efekt można było uzyskać naturalną metodą, bez użycia siły. Okoliczności sprawy wskazują, że problematyczne było nie tyle samo włożenie skarżącemu sondy przez nos, ale brak medycznego uzasadnienia zastosowania tej procedury, a wręcz duże zagrożenie dla zdrowia i życia skarżącego przy uwzględnieniu wszystkich okoliczności (rodzaj podanej substancji oraz fakt, że w żołądku skarżącego znajdował się woreczek z narkotykami, który mógł pęknąć), jak również brak rzetelnego wywiadu ze skarżącym, zanim przystąpiono do całej procedury. O naruszeniu art. 3 Konwencji zadecydowała ponadto brutalność funkcjonariuszy, a także fakt, że skarżący został następnie unieruchomiony, był obserwowany przez kilka osób i zmuszony do zwrócenia treści żołądkowej w tych warunkach, co musiało być dla niego poniżające i upokarzające. Trybunał zwrócił także uwagę na to, że przestępstwo, którego popełnienie zarzucono skarżącemu, nie należało do kategorii poważnych przestępstw narkotykowych. Przedmiotowa sprawa zasadniczo różni się od spraw, w których Trybunał stwierdził naruszenie art. 3 Konwencji z powodu okoliczności, w jakich zastosowano przymusowe karmienie (*Nevmerzhitsky przeciwko Ukrainie*, skarga nr 54825/00, *Yakovlyev przeciwko Ukrainie*, 8 grudnia 2022, skarga nr 42010/18 Ciorap *przeciwko Mołdawii*, 19 czerwca 2007 roku, skarga nr 12066/02).

W sprawach tych o naruszeniu art. 3 Konwencji zadecydowały takie okoliczności, jak brak bezwzględnych medycznych wskazań do przymusowego karmienia, brak bezpośredniego zagrożenia życia protestujących, nadto zaniechanie zbadania rzeczywistych przyczyn protestu. Ponadto władze publiczne nieprawidłowo zarządzały sytuacją kryzysową i okoliczności wskazywały na to, że celem przymusowego karmienia było stłumienie protestu głodowego. Sposób karmienia rażąco przy tym naruszał autonomię osobistą, bowiem karmienie przeprowadzano z nieuzasadnionym użyciem siły i przymusu, powodując znaczny ból fizyczny i cierpienie psychiczne skarżących (przykuwanie kajdankami do krzesła/kaloryfera, zmuszanie do połknięcia gumowej rurki połączonej z wiaderkiem, w którym znajdowała się mieszanka odżywcza, stosowanie metalowych narzędzi, takich jak rozszerzacz ust, instrumenty do wyciągania języka).

Należy również zwrócić uwagę na to, że Trybunał w szeregu spraw nie dopatrył się naruszenia art. 2 czy 3 Konwencji w przypadku protestów głodowych więźniów, również tych połączonych z wydaniem decyzji o przymusowym leczeniu. W tych sprawach zapadły wyroki niestwierdzające naruszenia art. 2 Konwencji¹, a także decyzje o niedopuszczalności z powodu oczywistej bezzasadności skarg.²

Z uzasadnienia wyroków wynika, że aby kara lub związane z nią traktowanie były "niehumanitarne" lub "poniżające", musi w każdym przypadku wykraczać poza nieunikniony element cierpienia lub upokorzenia związany z daną formą zgodnego z prawem traktowania lub karania. W odniesieniu do interwencji medycznych, którym osoba zatrzymana jest poddawana wbrew swojej woli, Artykuł 3 Konwencji nakłada na Państwo obowiązek ochrony fizycznego dobrostanu osób pozbawionych wolności, na przykład poprzez zapewnienie im wymaganej pomocy medycznej. Zainteresowane osoby pozostają jednak pod ochroną art. 3, którego wymogi nie pozwalają na odstępstwa. Środek, który jest terapeutycznie konieczny z punktu widzenia ustalonych zasad medycyny, nie może być zasadniczo uznany za niehumanitarny i poniżający. Można to powiedzieć na przykład o przymusowym karmieniu, które ma na celu ratowanie życia konkretnego zatrzymanego, który świadomie odmawia przyjmowania pokarmu. Trybunał musi jednak upewnić się, że konieczność medyczna została przekonująco wykazana oraz że istnieją i są przestrzegane gwarancje proceduralne dotyczące decyzji, na przykład o przymusowym karmieniu (*Nevmerzhitsky przeciwko Ukrainie*, skarga nr 54825/00, § 94).

Konkludując można stwierdzić, że podjęcie protestu głodowego przez osobę osadzoną w jednostce penitencjarnej jest bardzo trudną sytuacją dla samego osadzonego, ale również dla władz - z jednej bowiem strony osadzeni mają obowiązek przyjmowania posiłków, ale podejmują z własnej woli inną decyzję, zaś z drugiej strony, bez względu na krzywdę, jaką wyrządzają oni sami sobie, państwo nie zostaje zwolnione ze swych obowiązków wynikających z art. 2 i 3 Konwencji.

Pragnę podkreślić, że Służba Więzienna realizuje swoje działania przy poszanowaniu zasady humanitaryzmu. W przypadku osadzonych, którzy odmawiają przyjmowania posiłków, bezzwłocznie udziela się im świadczeń zdrowotnych niezbędnych ze względu na stan ich zdrowia zgodnie ze wskazaniami lekarskimi. Jeżeli osoba pozbawiona wolności odmawia przyjmowania posiłków, w dniu zgłoszenia tego faktu lekarzowi podmiotu leczniczego dokonuje się co najmniej pomiaru masy jej ciała. Osobę taką poddaje się badaniu lekarskiemu co najmniej raz w tygodniu do czasu rezygnacji przez nią z odmowy przyjmowania posiłków. Pamiętać również należy, że ustawodawca wprost przewidział, że skazanym nie wolno odmawiać przyjmowania posiłków dostarczanych przez administrację zakładu karnego w celu wymuszenia określonej decyzji lub postępowania, a także powodować u siebie uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia, jak również nakłaniać

---

¹ *Ceesay przeciwko Austrii*, wyrok z dnia 16 listopada 2017 roku, skarga nr 72126/14, *Horoz przeciwko Turcji*, wyrok z dnia 31 marca 2009 roku, skarga nr 1639/03.

² *Ünsal i Timtik przeciwko Turcji*, wyrok z dnia 8 czerwca 2021 roku, skarga nr 36331/20, *Pandjikidze i inni przeciwko Gruzji*, 20 czerwca 2006 roku; *Ozgul przeciwko Turcji*, 6 marca 2007 roku, skarga nr 7715/02, *Rappaz przeciwko Szwajcarii*, 26 marca 2013 roku, skarga nr 73175/10.

lub pomagać w dokonywaniu takich czynów (art. 116a pkt 5 Kodeksu karnego wykonawczego).

Kończąc, uprzejmie informuję, że Służba Więzienna nie gromadzi danych statystycznych według specyfikacji zawartej w pytaniach Pana Posła Przemysława Wiplera.

Z wyrazami szacunku

Maria Ejchart
Podsekretarz Stanu

/podpisano elektronicznie/